

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

V.a. asuinhoitaja von Knarling.

12/5-44.

SALAINEN.

Lisboassa, 12 p. toukokuuta 1944.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 260/68.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

4/185 Sal 44

22/5 44	No -	LIIK -
5	C 20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmia raporttini n:o 1:
Salazarin ulkopoliittikkaa viime tapahtumien valessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiasihiteija:

H. von Kaerling
H. von Kaerling.

Herra Ulkoasiainministeri
Tehteri Henrik RAMSAY,

Helsinki.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Lisboa ssa 12 p:nä touko kuuta 19 44

ULKOASIAINMIN.

4 / 185 Sal

44

22/5-44 N.

Asia: Salazarin ulkopoliittikka viime-
tapahtumien valossa.

5 Clo

Portugalin suhteen on ollut kovin hiljaista sen jälkeen kun Churchill lokakuussa 1943 ilmoitti Portugalin myöntäneen Englannille laivasto- ja lento- konetukikohtia Azorien saarilla sodan tehostamiseksi saksalaisia vedenalaisia vastaan. Mutta näinä päivinä on, BBC:n ja Englannin lehdistön julkisesti esittäessä vaatimuksensa, että Portugalin on lopetettava wolframien vienti Saksaan, tullut esille uusi diplomaattinen hyökkäys liittoutuneitten taholta Portugalia vastaan. Tällä vaatimuksella on selvä henkilökohtainen osote Salazarille ja vaatimuksen muoto tuntuu sangan oudolta Portugalin asemaan nähden "Englannin vanhimpana liittolaisena." Salazaria vastaan tehdyn hyökkäyksen muodon kuvaamiseksi voi olla aihetta tehdä muutamia lainauksia "Observerin" diplomaattisen kirjeenvaihtajan esityksestä 30/4-44. Tässä kirjoituksessa "Observer" syyttää Salazaria "ylen kunnianaran politiikan seuraamisesta, mikä muistuttaa Bismarkin menettelyä samanaikaisesti soveltaa useampia ja toisiinsa vastakohtaisia periaatteita". Salazarin poliittisen formulian muodostaisivat, "Observerin" mukaan, seuraavat kolme kohtaa:

"1. Siirtomaa- eli "maailman"valtana Portugali on pyrkinyt ylläpitämään vanhaa liittoa Englannin kanssa ja on tämän politiikan valossa myöntänyt Englannille Azorien tukikohtien käytön."

"2. Mannermaavaltana Portugali on pitänyt kiinni oikeuksistaan pysyä puolueettomana ja tämän turvin myynyt Saksalle suuria määriä tärkeitä metalleja huikeilla voitoilla."

"3. Iberialaisen valtiona Portugali ylläpitää erityisen läheisiä suhteita Espanjaan ja on kiinteässä yhteistoiminnassa Madridin kanssa."

Kirjoitus päättyy: "Tähän kolmilinjaiseen politiikkaan katseen ei ole yllättävää, että Lissabonin viranomaiset ovat mielenkiinnolla ja huolella seuranneet Madridissa käytyjen neuvottelujen kulkua."

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

"Observerin" analyysi on mielenkiintoinen ja häikäisevä ja se pitää ainakin paikkansa, kun ryhtyy aikajärjestyksessä tarkistamaan niitä kysymyksiä, joiden ympärille Portugalin politiikka kiertyy. Mutta "Observer" varmasti erehtyy siinä, että se pitää esitettyjä suuntaviivoja päämäärinä niiden ollessa todellisuudessa vain keinojen. On näet ilmeistä, että Salazarin ainoa päämäärä vuodesta 1939 on ollut pysyä niin puolueettomana kuin mahdollista. Kuitenkin hän käsitti, ehkä aikaisemmin kuin kukaan muu puolueeton valtionmieheksi, että sota, jos se tulisi kestäväksi kauan, panisi pienten valtioiden puolueettomuuden mitä kovimmalle koetukselle. Tästä kulumasta katsoen on "Observerin" esittämä formula epäilemättä näytellyt suurta osaa Salazarin pyrkimyksissä pysyä erillään sodasta.

Ensimmäisen vakavan koetuksensa sotaan sai Portugali silloin, kun ensin liittolaiset ja sitten japanilaiset miehittivät Portugalin-Timorin. Kummassakin tapauksessa se tyytyi esittämään muodollisen vastalauseensa ja pyrki neuvottelujen kautta saavuttamaan jonkinlaisen modus vivendin kulloinkin kysymyksessä olevan miehitysvallan kanssa. Huolimatta niistä epäonnistumisista mitä Salazar tässä suhteessa on kokenut - varsinkin nyt jo kaksi ja puoli vuotta kestäneiden japanilaisten kanssa käymien neuvottelujen aikana - on hän monista räikeistä yllytysyrityksistä huolimatta tarkkaan välttänyt tekemästä mitään, mikä olisi hänet ajanut sotaan. Tämä siis huolimatta "siirtomaavaltana ylläpitämästään liittosuhteestaan Englantiin?"

Kysymys tukikohtien myöntämisestä liittoutuneille Azorian saarilla lienee tullut esille jo alkuvuodella 1942. Mutta huolimatta siitä, että Salazar heti suursodan syttyessä oli julistanut formulan, "englantilaisportugalilaisen liiton jatkuva voimassaolo - jonka avulla tämä kysymys loppujen lopuksi oli ratkaistava, onnistui hänen tehokkaasti vastustaa liittolaisten vaatimuksia lähes puoleltoista vuoden ajan, ja osoittaakseen toisvastarintansa hän jopa lähetti huomattavia (ainakin Portugalin mittasuhteilla katsottuna) joukko-osastoja Azoreille aseellisten yllätysten torjumiseksi. Vasta silloin kun hän käsitti, että

1. liittolaisten painostuksen huomioimattaminen ei enää ollut välttämätöntä ja että jatkuva vastarinta oli hyödytöntä, koska liittoutuneet joka tapauksessa olisivat menneet Azoreille,
2. saksalaisten vastatoimenpiteiden vaara oli vähentynyt melkein olemattomiin,

hän myöntyi liittolaisten vaatimuksiin ja vanha liitto Englannin kanssa pääsi näin oikeuksiinsa. Salazarin vastarinta ei kuitenkaan ollut ollut turhaan, koska hän tämän kautta oli voittanut aikaa ja saanut tilaisuuden

huomattavien vastapalvelusten haankimiseen, nim.

1. uudistetut takeet siirtomaittensa koskemattomuudelle ei vain vanhalta liittolaiselta Englannilta, vaan myös Yhdysvalloilta sekä siirtomaittensa lähimmiltä naapureilta t. s. Etelä-Afrikan liitolta, Australialta ja Uudelta Seelannilta.

2. Lupauksen 200,000 tonnin laivatilan saantiin viljan tuontia varten Amerikasta, mikä lupaus oli myös suurimerkityksellinen, koska v. 1943 oli Portugalissa tyydellinen katovuosi.

Mitä tulee "Observerin" formulon toiseen kohtaan = Portugalin kuuluminen Euroopan mannermaahan = on vain muistettava, että sillä on tarpeeksi katkeria kokemuksia joutumisestaan kiedotuksi Englannin riitoihin kullojakin voimakkaamman mannermaavallan kanssa, jotta se käsittää, että sen etujen mukaista on kaikin keinoin välttää uudelleen sotkeutumista tällaisiin valtaselkkauksiin. Mannermaan sulun aikana Napoleon miehitti Portugalin vuosina 1807 ja taas 1809-10 (tämän miehityksen välillisenä seurauksena oli myös Brasilian menetys) ja Portugalin harkitsematon päätös osallistua viimeiseen maailmansotaan (tosin vasta vasta 1916 alkaen) aiheutti vuosia kestäneitä tuhoisia seurauksia maan taloudelliselle ja sisäpoliittiselle tasapainolle. Sen sijaan on nykyisen maailmansodan aikana moitteettomien suhteiden ylläpitämisestä Saksaan ollut seurauksena suorastaan taloudellinen elpyminen. Toiselta puolen laivatilan puute ja toiselta puolen se seikka, että Englannin markkinat ovat olleet miltei kokonaan suljettuna Portugalin tärkeimmälle vientitavaramalle = portviinille = on pakottanut Portugalia haankimaan hyvitystä mannermaalta sekä tuonnilleen että viennilleen ja näin ollen on Saksasta muodostunut valtava ja maksamiinsa hintoihin nähden erittäin suurpiirteinen ostaja, joka mieleen Portugalin sarviin tuotannon koko ylijäämänä ja joka sitä paitsi on saattanut maan kaivosteollisuudelta (wolfram ja tinan) kukoistamaan. Saman aikaisesti on Portugalilla haakkinut Saksasta kaikki ne teollisuustuotteet = kuten peltiä, koneita, rakennusaineita y. m. = joita se ei olisi näin aikoina voinut mistään muualta saada.

"Observerin" formulon kolmannessa kohdassa mainittu Iberianniemimaan blokki oli epäilemättä tarkoitettu vahvistukseksi yhteiselle alueelliselle puolueettomuuspolitiikalle sovitettuna Iberianniemimaan tarpeitten mukaan. Sen edellytyksenä oli Espanjan asteittain luepuminen aikaisemmasta sisestäköyvästä asenteestaan ja kun blokki joulukuussa 1942 muodostettiin, Portugalilla puolestaan = lukuunottamatta sodan syttyessä tekemänsä muodollisluontoista varausa Englannin liiton voimassapysyttämistä = ei ollut itse

asiassa luopunut moudattamasta kovin tarkkaa puolueettomuuspolitiikkaa. Nyt on todettavissa, että Iberian blokia tulokset ovat olleet kummallekin sopimuspuolelle saamen vähän rohkaisevia. Tuskin lienee liioiteltua väittää, että blokia kohtale todistaa tämänalaisten sopimusten tehottomuuden silloin, kun ei saajien tueksi voida asettaa mitään voimakkeita, eivätkä sopimuspuolet muutenkaan voi löytää mitään keinoja tulokselliselle yhteistoiminnalle molemmille puolille tärkeissä elämänsyöksissä. Kuvaavaa on, että Salazar vasta kaksi päivää ennen Azorien sopimukseen julkisuuteen saattamista tapasi ulkoministeri Jordanan ilmoittakseen hänelle vain jo tapahtuneet tosiseikat, jollein hänen puolustukseensa lienee ollut, että sopimus koski Portugalia vain sen siirtomaiden kohdalta, eikä niin ollen omasta Iberian niemimaasta osana.

Kun sitten Espanja vuorestaan joutui liittolaisten painostukseen kokeeksi, nämä tuskin jättivät käyttämättä tilaisuutta hyväkseen viittaamalla sen Iberian blokia jäsenyyteen ja siitä jehutuneeseen velvoitukseen qttaa huomioon Portugalin liittosuhde Englantiin. Ja nyt taas kun Espanja on saatu modifioimaan puolueettomuuspolitiikkaansa liittolaisveltoiseksi, syökyy BBC ja Englannin lehdistö huomauttamaan, kuten "Observerista" ilmenee, Portugalin välttämättömyydestä, myös Iberian blokia periaatteiden mukaisesti, kieltää kokonaan wolframian vienti Saksaan; On siis todettava, että Iberian blokista, sen sijaan että se olisi tukenut sopimuspuolensa puolueettomuuspolitiikkaa, on muodostunut liittoutuneille eräs apukeino, jolla he pyrkivät pakettamaan vuorein Espanjan vuorein Portugalin askel askelta/ ^{siirtymään} omalle linjalleen.

Ei ole epäilystäkään siitä, etteivätkä liittoutuneet pystyisi pakettamaan Portugalia jatkuvia myömytyksiin, ja sen he tulevat tekemäänkin. (Uhka nävyoerttien kiellosta peltoeläimille lienee jo esitettykin.) Mutta toisaalta voitaneen olla vakuumtettuja siitä, että Salazar tulee seuraamaan tähänkin saakka moudattamaansa politiikkaa, jonka mukaan myömytykset ovat tingittävät mahdollisimman vähäisiiin ja niitä vastaan on saatava mahdollisimman korkea hinta. Hänellä lienee myös vielä ainakin yksi hyvä valtti ajan voittamiseksi: luvatussa 200,000 tonnin laivatilasta viljalaiivauksiin Azorien tukikohtia koskevaa sopimukseen mukaisesti on erimäisten viivytysten vuoksi vain noin kolmasosa toistaiseksi asetettu käytettäväksi. Sen sijaan muodostaa Turkia päätös Kremlin vientikiellosta Saksaan Portugalille arka luentoiseen sanakketapankseen. Turkkiihan on myös Englannin liittolainen; [Epäilemättä on Portugali koko sen pitkän ajan, minkä se on ollut sekä seti-

laallisesti että poliittisesti voimaton, vain portugalilais-englantilaisen liiton turvissa voimut säilyttää vanhan siirtomaavaltansa rippeet. Edelleenkin se on Englannista tosiasiallisesti niin riippuvainen, että sitä ei aivan syyttä sanota "Englannin alusmaaksi". Jos tämä lieneekin totta, on Englanti taas omasta puolestaan nykyisen sodan aikana saanut tuntuvasti kekoa, että virallinen Portugali (s.o. Salazar) on kuin tettelematon ja hemoiteltu lapsi, joka taipuu vain vitsan mähdessään, mutta käskyn noudatettuaan haluaa hyvitystä.

Muuten herättää ihmettelyä, että liittoutuneitten näin mahiimousu-
haakkeittensa sattuessa vielä kannattaa rettelöidä wolframian viennistä Saksaan, koska omissa mahiimousu joka tapauksessa automaattisesti tulee pysäyttämään kuljetusmahdollisuudet täältä Saksaan. On ajateltavissa, että liittoutuneitten viimeinen kiristystoimintapide puolueettomia maita vastaan tarkoittaa jonkinlaista poliittista härkätaiistelua, eli t.s. kaikilta mahdollisilta suunnilta härkämällä saattaa haavoittunut, mutta edelleen peloitettava ja taisteluvalmis Saksa itse hyökkäämään uudelle taholle Euroopassa, suunnatakseen samalla hetkellä keko keskitetyt voimansa sitä vastaan antaakseen sille kuoliniskun.

V.a. Asiamiehittäjä:

H. von Kaerring
H. von Kaerring.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti: n:o 2.

V. a. asiainhoitaja von Knorring.

23/5-44.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 273/44.

Lisboassa, 23 p. toukokuuta 1944.

KOPPIO		
7	186	Sel 44
7/6-44	No -	-
5	C20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 2:

Wolframkysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisten kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asianhoitaja:

H. von Knorring.

H. von Knorring.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lisboa ssa 23 p:nä touko kuuta 19 44

Asia: Wolframkäsitys.

7 186 Sal. 44

5/6-44

5 C20

Tiedot Portugalin wolframiviennin volyymistä vaihtelevat huomattavasti. Näin ollen Lontoon lehdet äskettäin julkaisevat portugalilaiselta taholta esitettyjä numeroita, joitten mukaan vuosittaiset vientimäärät olisivat seuraavat: Saksaan 1,500 tonnia, Espanjaan 800 tonnia ja liittoutuneisiin maihin "2 - 3 kertaa enemmän kuin Saksaan". Brittiläin pätevältä saksalaiselta taholta ilmoitettiin kuluvan vuoden alussa, että vienti Englantiin ja Yhdysvaltoihin on sotavuosina pysynyt tasaisesti noin 3,000 tonnin korvilla vuodessa, ja että vienti Saksaan, sen saavuttaessa huippunsa vuosina 1940-41, nousi yli 2,500 tonniin vuodessa, mutta sen jälkeen olisi laskenut, ollen v. 1943 enää vain 1,150 tonnia. Verrattuna Espanjan wolframivientiin Saksaan, olen täkäläiseltä amerikkalaiselta taholta kuullut väitettävän, että Portugali on vienyt Saksaan 1 1/2 - 2 kertaa enemmän kuin Espanja. Mitä tulee edelläoleviin numeroihin wolframiviennistä Portugalista Espanjaan, on nekin todennäköisesti lisätävä Saksaan meneviin määriin, koska tuntuu oudolta, että Espanja, joka itse tuottaa huomattavia määriä tätä metallia, ostaisi sitä lisää täältä.

On huomattava, ettei wolfram sisälly Englannin taloussotaministeriön (Ministry of Economic Warfare) vahvistamaan luetteloon tavaroista, joiden kauttakuljetus puolueettomien maiden kautta Saksaan on kielletty (kuuluu "luettelo 40"). Täällä väitetään, että englantilaiset äskeisissä neuvotteluissaan Madridissa olisivat vaatineet Espanjaa hyväksymään wolframien sisällyttämisen puheenaolevaan luetteloon, mutta että espanjalaiset eivät olleet tähän suostuneet. Seurauksena tästä on, että wolfram (päävastoin kuin tina, hartsit, kahvi y.m. mitä kiinnostavat tavarat) edelleenkin täysin "laillisesti" kulkee täältä Espanjan kautta Saksaan. Tämä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

seikka on tietenkin saattanut entistä ajankohtaisemmaksi anglo-amerikkalaisen painostuksen itse wolframiviennin estämiseksi - tai ainakin turvaksi rajoittamiseksi - Portugalista Saksaan.

Turkin lähettiläältä, jolla on hyvät suhteet Englannin ambasadiin, olen kuullut, että Salazar sopiessaan viime lokakuussa Azorien tukikohtien luovuttamisesta Englannille, oli hankkinut itselleen Englannin lupauksen, ettei se ainakaan kuuteen kuukauteen tule kajoamaan kysymykseen wolframiviennistä täältä Saksaan. Rauhoittaakseen Saksaa puolueettomuutensa rikkomisen johdosta, johon hän oli tehnyt itsensä syyppäksi ja selvittääkseen mahdollisista repressaloista siltä taholta, Salazarille oli näet silloin erittäin tärkeitä voida selittää, että hän oli edelleen voinut turvata Saksalle tärkeän wolframihankintamahdollisuuden Portugalista. Turkin ministerin mukaan tämä wolframihankinta "rauhotusaika" menee umpeen 1 p:nä kesäkuuta 1944, ja olisi Salazar jyrkästi kieltäytynyt ryhtymästä keskusteluihin wolframista englantilaisien kanssa ennen sanottua päivää.

Tiedustellessani ulkoasiainministeriön v.t. osastopäälliköltä de Paula Britolta wolframineuvottelujen kulkua, myönsi hän, että Portugalin tulisi olemaan pakko suostua wolframiviennin kiintiöimiseen Saksaan, mutta piti hän mahdottomana, että puheenaoleva vienti kokonaan lopetettaisiin, koska tämän suuntainen vaatimus "ei ainakaan loukkaisi Portugalin puolueettomuutta, vaan tulisi myös vahingoittamaan Portugalin kauppasuhteita Saksaan, jotka ovat Portugalille elintärkeitä." Herra Paula Brito lisäsi, että keskustelut wolframista tapahtuvat yksinomaan Salazarin ja Englannin suurlähettilään kesken, eikä kukaan ulkoasiainministeriössä ole neuvottelujen kulusta perillä!

Unkarilaiselta taholta olen kuullut, että englantilaiset olisivat paraikaa käynnissä olevien neuvottelujen aikana esittäneet myös poliittisia vaatimuksia, n.m. eräitten saksalaisten agenttien poistamista Lisboasta (Tangerin sopimuksen tapaan). En ole kuitenkaan mitään muulta taholta saanut vahvistusta tälle otaksumalle.

Omaksii loppuvaikutelmakseni jää, että täällä on piakkoin - ehkä jo noin viikon kuluttua - odotettavissa Saksaan suunnatun wolframiviennin supistamista koskevan "sopimuksen" julkaiseminen. Voi kuitenkin olla varma siitä, että Salazar, ennenkuin tämä tulos on saavutettu, Portugalin vanhoja perinteitä vastaavalla tavalla - minkä tavan hän on kehittänyt korkeaksi taidelajiksi omien poliittisten tarkoituseriensä

toteuttamiseksi - on viivyttämällä viivyttänyt ratkaisua ja tinkimällä tinkinyt myönnytyksensä mahdollisimman pieniksi ja samalla käyttänyt tilaisuutta hyväkseen joidenkin etujen hankkimiseksi itselleenkin, ellei muussa, niin ainakin siinä muodossa, että hän saa määrätyn ajan olla rauhassa jatkuvilta englantilaisilta kiristysriityksiltä.

V.a. Asainhoitaja:

H. von Knorring.
H. von Knorring.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti: n:o 2.

V. a. Asiantuntija H. v. Koning.

2/6-44.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 21 p. kesäkuuta 1944.

N° 305/86

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8/186	Sak	44
7/7-44	N ^o	-
5	C ^o 20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 2:
Wolframkysymys II.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring.

Herra Ulkoasiainministeri
Tothori H. Ramsay,
HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lisboa ssa 21 p:nä kesä kuuta 1944

Asia: Wolframkysymys II.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
8 186 Sal 44
7/7-44 No -
5 C 20

Kuten tietotoimistojen lyhyet uutissähkeet jo ovat kertoneet, on wolframkysymys, josta tein selkoa raportissani 23/5, nyt ratkennut. Kuluvan kuun 6 päivän aamupäivällä ilmoitti Eden Englannin alahuoneessa, että Portugal Englannin hallituksen pyynnöstä oli suostunut kieltämään kokonaan (!) wolframin viennin Portugalista ja samana iltapäivänä julkaistiin täällä pääministerin kansliasta lyhyehkö tiedonanto, jossa asia vahvistettiin.

Sekä Englannin että Portugalin tiedonannossa korostetaan, että Englannin hallitus on esittänyt puheenaolevan pyyntönsä "nojautuen englantilais-portugalilaiseen liittosopimukseen", mutta silloin kun Portugalin tiedonannossa tyydytään totesmaan, että on kysymys "vakavasta päätöksestä", joka on tehty "sodan lyhentämiseksi", saimme Edenin suusta tietää, että neuvottelut asiasta olivat jo "kestäneet jonkun aikaa" ja että sekä Yhdysvaltain että Brasilian hallitukset olivat "osallistuneet neuvotteluihin."

Epäilemättä ovat liittoutuneet kohdistaneet erittäin kovan painostuksen Portugalin hallitukseen. Ratkaisu oli kuitenkin yllättävä; säilyttääkseen niin tarkasti valvomansa puolueettomuuden (kaikesta "liittosuhteesta" Englantiin huolimatta) Salazar meni äärimmäisyyteen: wolframia ei saa Portugalista enää ostaa kukaan, yhtävähän liittolaiset kuin saksalaisetkaan! Miten paljon tämä merkitsee Portugalin sodanaikaiselle taloudelle ilmenee siitä, että wolframviennin kokonaisarvo tammikuussa 1942 nousi 1.165.242.000 escudoon (lähes 2 1/2 miljardia mk); vastaava vientiarvo v. 1943 oli alhaisempi: "vain" 770.334.000 escudoa. (Numerot The Economist'ista 18/3=44). Miten vakavasti päätös wolframin täydellisestä vientikiellosta on ymmärrettävissä, osoittaa selvimmin se seik-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ka, että hallitus on määrännyt puheenaolevan mineraalin tuotannon sellaisenaan lakkauttavaksi. Noin 25.000 kaivostyöläistä lienee heti 6/6 jälkeen ^{irti-} ^{sa} ^{si} ^ä ^o ^{tt} ^u (vain saksalaisten välittömästi kontrolloimien kaivosten irtosanottujen työläisten lukumäärä nousee 6000:een) ja lasketaan, että vähintään 100.000 henkeä on viime vuosina saanut elä-tuksensa wolframkaivoksista. Siihen nähden, että sosiaaliset olet ovat Portugalissa edelleen erittäin puutteelliset, on pelättävissä, että kai-vosten sulkemisesta seuraava työttömyys tulee aiheuttamaan paljon lisäkurjuutta, maassa.

Salazar toivonee kuitenkin tällä kalliilla uhruksellaan postaneensa pahimman niistä riita-aiheista, jotka enää voisivat kompromettoida hänet toisen tai toisen sotaakäyvän puolen silmissä. Puo-lueettomuus tuntuu nyt olevan taattu sodan loppuun saakka!

Liittolaisille ei "täyskielto" tietenkään voinut olla mieluisa, mutta mielivät he sen, koska he kaiketi pitivät pääasiassa, ettei Sak-sa enää voisi saada täältä wolframia. Liittolaiset voivat Boliviasta hankkia koko sen määrän wolframia, minkä he tarvitsevat (ja hal-vempaan hintaan kuin täältä!), mutta tonnistopuute on kuitenkin aina tähän saakka saattanut heidät ostamaan täältä noin 3000 tonnia wolf-ramia vuodessa, joka määrä on vastannut aina $1\frac{2}{3}$ Portugalin koko tuotannosta.

Hallitus ei ole kajoanut maassa oleviin wolframvarastoihin. Ne lienevät kuitenkin vähäpätöiset: vain muutama sata tonnia, jotka nyt ammattikeinottelijain ja salakuljettajain tahoilta ovat erittäin kysyttyjä ja vähitellen heidän välityksellään (ja mihin hintoihin!) joutunevat Saksaan.

Luotettavalta portugalilaiselta taholta on kerrottu, että liit-tolaiset ovat luvanneet kompensoida Portugalin niistä tappioista, joita se joutuu kärsimään wolframin viennin lakkauttamisen johdosta. Lähinnä toivovat portugalilaiset, että Englanti pian ryhtyisi uudelleen portviiniostoihin, nämä kun ovat olleet sotavuosien aikana täysin la-massa.

Nämä ostot eivät kuitenkaan läheskään voi korvata wolfram-viennin lakkauttamisesta aiheutuvaa tappiota Portugalin kansantaloudelle.

V.a. Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 04.

V.a. asiainhoitaja von Knorring.

12/7-44.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 17 p. heinäkuuta 1944.

N:o 347/96

ULKOASIAINMINISTERIÖ

12/186 Sald. 19 44

31/7-44	No -	Litt -
5.	620.	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 4:

Tämerin kysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring.

Herra Ulkoasiainministeri
Henrik RAMSAY.

Helsinki.

12/186 Sal. 1944

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSSTÖ No - Liik Salainen.
RAPORTTI n:o 4.

Lisboa ssa 17 p:nä heinäkuuta 1944 5. 620

Asia: Timorin kysymys.

Muistettaneen, että japanilaisten etenemisen yhteydessä Hollannin Intiassa, ensin englantilaiset ja sitten vuorostaan japanilaiset miehittivät Portugalin Timorin. Japanilaiset ovat edelleen Timorilla, mutta amerikkalaiset ovat jo useamman kerran pommittaneet heidän siellä olevia tukikoktiaan, eikä se aika ehkä enää ole kaukana, jolloin amerikkalaiset ryhtyvät vakavasti hyökkäämään niitä vastaan myös meri- ja maavoimillaan. Tätä odotettaessa on kysymys siitä, miten Portugalin olisi parhaiten valvottava oikeuksiaan puheenaolevaan siirtomaahansa, uudelleen tulut polttavaksi.

Englantilaisten aika Timorilla oli liian lyhyt jotta sen yhteydessä olisi ehtinyt paljon tapahtua ja Portugalin hallitus tyytyi esittämään muodollisen vastalauseensa miehityksen johdosta.

Kun japanilaiset vuorostaan tulivat saarelle, uudisti Portugalin hallitus vastalauseensa ja ryhtyi heti sen jälkeen - kun kaikki viit-tasi siihen, että miehitys tulisi olemaan pitkäaikainen - neuvottelemaan japanilaisten kanssa siviilihallinnon palauttamisesta Portugalin viranomaisten käsiin. Tämä on kuitenkin osoittautunut ylivoimaiseksi yritykseksi ja miehitysvallan osoittama haluttomuus sallia Portugalin Timorille jääneen kuvernöörin asettua yhteyteen hallituksensa kanssa ja antaa tietoja saaren oleista ja sinne jääneiden portugalilaisten kohtalosta on aiheuttanut huomattavaa hankautta Portugalin - Japanin väleissä. Vasta kuluvan vuoden alussa suostui Japani erään portugalilaisen siirtomaas-upseerin lähettämiseen Timorille tutkimaan mitä saarella on miehityksen aikana tapahtunut ja tästä hallitukselleen raportoimaan. Raportti on jo muutama kuukausi sitten saapunut Lisboaan, mutta sen sisällöstä ei vielä ole annettu mitään tietoja yleisölle. Mahutaan, että se on hyvinkin epäedullinen japanilaisille; Portugalin viranomaisia on kokonaan sivu-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tettu saaren siviilihallinnossa ja sitä paitsi on eristetyillä paikka-
kunnilla tapahtunut väkivaltaisuuksia, joiden kautta Portugalin kansalaisia
on menettänyt henkensä ja jotka aibakin välittömästi on pantava
miehitysvallan tilille.

Nyt ovat myös Yhdysvallat astuneet näyttämölle Timorista käydys-
sä pelissä. Suotuisan ilmapiirin luomiseksi ehdotti Yhdysvaltain halli-
tus keväällä Portugalille, että asianomaiset edustukset Washingtonissa ja
Lisboassa korotettaisiin lähetystöistä suurlähetystöiksi, mikä myttemmin
on tapahtunutkin. Tämä on tietenkin ollut omiaan herkeasti inartelemaan
portugalilaisien turhamaisuutta. Nyt väitetään Yhdysvaltain - ennakkoiden Etä
lämeren saarista tapahtuvan taistelun Timoria lähestymistä - ehdottaneen
Portugalille sopimusta siviilihallinnon palauttamisesta portugalilaisille
heti saaren pien (?) edotettavissa olevan valloituksen jälkeen (Belgian,
Hollannin ja Norjan kanssa tehtyjen vastaavanlaisten sopimusten malliin).
Hintana vaantee Washington Lisboalta suhteiden katkaisemista Tokion
kanssa. Asiassa odotetaan täällä ratkaisua aivan lähiaikoina ja Lisboan
ilmapiiri on sen vuoksi nyt tavallista enemmän jännittynyt.

Portugalina hallitusta askarruttanee eniten Makao'n (Macau) ja
sen portugalilaisen väestön kohtalo. Tämä Kantonin jään suussa oleva
pieni/ ^{saari-}siirtomaa on nimittäin edelleen pysynyt portugalilaisien hallussa,
ja nyt pelätään, että japanilaiset vastatoimenpiteenä suhteiden mahdol-
liselle katkaisemiselle tulevat sen miehittämään.

Joskin suhteet Japaniin menisivät peikki, otaksutaan täällä kuit-
tenkin, että suhteet Saksaan ja muihin kolmivaltasopimuksen allekirjoit-
tajamaihin jäävät ennalleen. Kuvaavaa Portugalin suhteille Saksaan on,
että Portugalin viranomaiset jatkuvasti ilmoittavat Saksan tšekkiläiselle
laivastoasiamiehelle Portugalin kauppa-alustan lähtäjät ja reitit ja, et-
tä Saksan vedemäläisillä on tarkat ohjeet jättää alukset rauhaan. Tämä
sais huolimatta Portugalin myöntävyydestä liittoutuneita kohtaan Ase-
rien tukikohtien luovuttamisessa ja welframkysymyksessä!

V.a. Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

V.a. asiainhoitaja von Knorring.

17/8-44.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 18 p. elokuuta 1944.

N°. 404/115.

13 186 Sal : 44
24/8-44 - - -
5. 620.

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 5 :
Vieläkin Salazarin puolueettomuuspolitiikasta.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring.

Herra Ulkoasiainministeri

Carl E n c k e l l,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 13 186 Sal. 44 Salainen.
RAPORTTI n:o 5. 24/8-44

Lisboa ssa 17 p:nä elo kuuta 1944.

5. 620.

Asia: Vieläkin Salazarin puolueetto-
muuspolitiikasta.

Edellisessä raportissani ennustamani Portugalin ja Japanin välisten diplomaattisten suhteiden katkeaminen ei ole toteutunut ja viimeisinä viikkoina asiasta ei ole täällä enää lainkaan puhuttu. Kaikesta päättäen on Salazar tarkkaan punninnut välirikosta mahdollisesti hankkimansa edut siitä todennäköisesti seuraavaa haittaa vastaan sekä päätellyt, että on parempi pysyä status quo'ssa.

Välirikon positiiviseksi tulokseksi hän olisi voinut laskea = pait= si mahdollisuutta saada Portugalin-Timorin siviilihallinto käsiinsä heti sen jälkeen kun amerikkalaiset ovat vallanneet saaren japanilaisilta = myös Yhdysvaltain takeet Portugalin siirtomaavaltakunnan loukkaamattomuudelle; olihan hän saanut tällaiset takeet Australian, Uuden Seelannin ja Etelä-Afrikan liittovaltain hallituksilta kun hän vuosi sitten luovutti Englannille meri- ja lentotukikohdan Asorien saarilta.

Negatiivinen puoli on siinä, että japanilaiset epäilemättä heti välirikon tapahduttua miehittäisivät Makaan, jonne liittolaisten käsi luultavasti ei vielä pitkään aikoihin tule ulottumaan. Makaossa on Portugalilla suuria taloudellisia etuja valvottavana ja siellä asuu useampia tuhansia Portugalin kansalaisia, jotka varmasti saisivat kokea kovakätistä kohtelua japanilaisten puolelta. Varsinkin tämä viimeainittu näkökohta on voinut saattaa Salazarin pysymään toistaiseksi odottavalla kannalla Japaniin nähden.

Muuten rohkenen olla sitä mieltä, että Salazar edelleenkin tekee kaiken voitavansa pysyäkseen loppuun saakka sodan ulkopuolella. Turkin esi-merkki ei häntä houkuttele, vaikka Portugalissa kieltämättä on laajoja piirejä, jotka katsovat hetken tulleen, jolloin Portugalin olisi teoin osotettava, että se on "oikealla puolella". Mutta Portugalin ulkopolitiikasta määrää Salazar yksin; ja hän ei ole mikään "dynaaminen" Mussolini, vaan päinvastoin.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasianministeriön tiedoituksiin.

erittäin varovainen ja pidättyväinen henkilö, joka kaikesta päättäen suhtautuu epäluuloisesti kaikkien suurvaltain politiikkaan, eikä sen tähden halua kulkea Portugalin vanhan liittolaisen Englanninkaan vanavedessä onemman kuin mikä on sivan välttämätöntä.

Vielä on otettava huomioon, että Salazar on syvästi uskonnollinen henkilö ja hän ei ole opportunisti, vaikka hänen vihamiehensä (ja niitä täällä on paljon!) sanovatkin häntä jesuitaksi.

Eräs portugalilainen sanomalehtimies-tuttavani, jolla on erittäin hyvät henkilökohtaiset suhteet Salazariin, on kertonut, että Salazar aina ensi kädessä torjuu kaiken anglo-amerikkalaisen poliittisen painostuksen huomauttamalla, että hän on hyvin täyttänyt ainoan tehtävän, minkä hän sodan syttyessä sai liittolaiseltaan Englannilta, nimittäin: pysyttää Iberian niemimaa puolueettomana. Salazar näet laskenee etupäässä omaksi ansioikseen, että kenraali Franco erotti lankonsa Serrazo Suñer'in ulkoministerin toimesta ja että Espanja siirtyi "sotaakäymättömän" maan kannalta perinnäistävän mukaiseen puolueettomuuspolitiikkaan. Lisätehtäviä tässä sodassa ottaa Salazar vain erittäin vastahakoisesti vastaan, Relata refero.

Liittolaisten viimeinen moite Portugalia vastaan johtuu Saksan taholta täällä tapahtuneesta kullan myynnistä. Kullan tarjonta on näet täällä ollut niin suuri, että sen hinta on huomattavasti laskenut (ikävä kyllä, minulla ei tätä kirjoittaessani ole tarkkoja numeroita käsillä). Koska on otaksuttavaa, että suuri osa myydystä kullasta on peräisin miehittettyjen maiden, varsinkin Ranskan, Belgian ja Hollannin holveista, ovat liittoutuneet esittäneet jyrkän vastalauseen ja heidän vältetään nyt vaativan, että kaikki saksalaiset saatavat Portugalissa on takavarikoitava katteeksi kullan "laillisten" omistajien tappioista. Portugalin viranomaiset tutkinevat paraikaa kultakauppaa koskevien syökösten todenperäisyyttä.

V.a. Asiainhoitaja:

H. von Knorring
H. von Knorring,